

SCHRIFTLEZING: Johannes 15: 1- 17.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

In een trouwdienst over de liefde preken, dat lijkt op *uilen naar Athene* brengen of *water naar de zee*; wat Jan Wit ooit zo mooi noemde: *Jajem naar Mokum* !

Maar wat moeten we anders?

Die 62 geschriften van het Oude en Nieuwe Testament staan vol over het huwelijk, maar we hebben geleerd dat je daar wel mee op moet passen.

Het huwelijk in het Oude Testament is een instituut in een heel andere cultuur dan de onze: patriarchaal, meestal polygaam en bijna altijd gearrangeerd. Onze bruid van vandaag zou niet graag worden aangesproken als een hedendaagse Eva of de bruid van Abraham, zelfs niet als Rachel voor wie Jacob zich veertien jaar een slag in de rondte werkte. Jacob bracht zijn grote liefde gewoon onder in zijn harem, waar oudere zus Lea al zeven jaar de scepter zwaaide. En ik vermoed dat de bruidegom vandaag niet erg geïnspireerd zou worden door het beeld van koning Salomo, die zijn vredespolitiek gestalte gaf door duizend huwelijken af te sluiten.

Ook de veelvuldige teksten van de profeten die het verbond tussen God en mens met huwelijksbeelden illustreren zijn in een huwelijksdienst in 2002 niet erg verhelderend. Ze vragen meer vertaling dan waarvoor we vanmiddag tijd hebben.

En zelfs in het Nieuwe Testament zijn huwelijks pericopen niet zo gemakkelijk te gebruiken. In het verhaal van de bruiloft van Kana – ook zo'n evergreen in huwelijksdiensten - komt niet eens een bruid voor en gaat eigenlijk meer over Jezus en zijn moeder dan over een huwelijk. Paulus, onze professor Dogmatiek uit Tarsus, werd zo in beslag genomen door de verwachte terugkeer van Jezus op aarde dat hij het huwelijk meer als een remedie tegen libertinisme zag dan als een mogelijke vervulling van ons mens zijn zag; en zelfs het schitterende beeld uit de brief aan de Efeziërs over de verhouding tussen man en vrouw als metafoor van die tussen Christus en zijn gemeente leidt maar al te vaak tot een onderschikking van de vrouw aan de man. En dat is nu juist iets dat in onze maatschappij en in ons denken nu is overwonnen, overigens onder de invloed van datzelfde bijbelse denken.

Tijdens een huwelijksinzegening preken over een bijbelse huwelijkstekst dat kan wel, maar dan alleen als we een lofzang willen aanheffen op de doorwerking van bijbelse grondbegrippen op de verandering van alle maatschappelijke instituten. Wij danken God dat in onze tijd het huwelijk iets anders is dan het vroeger was en wij danken Hem dat die ontwikkeling voortkwam uit het denken dat wij van Hem hebben geleerd. Zo kan het; maar dat is meer catechese dan prediking.

Dus toch maar over de liefde!

En daarover raken de auteurs van al die bijbelboeken niet uitgedacht, uitgepraat en uitgezongen. Alle soorten van liefde komen er aan bod: goddelijke liefde in de Incarnatie en menselijke liefde in het Hooglied, trouwe liefde in het boek Ruth en ontrouwe liefde bij Koning David, opofferende liefde en verraderlijke liefde, de liefde tot de dood, de liefde die even sterk is als de dood en zelfs de liefde die sterker is als de dood. Het is er allemaal en in meer kleuren dan de regenboog en met meer voeten in de aarde dan een duizendpoot. Het gaat zover dat het eind van de taal wordt bereikt als Johannes – die van de brieven – de ultieme metafoor gebruikt: God is liefde! Waarop de kerk in een vlaag van ongewone moed antwoordde: ubi caritas, ibi deus! Waar liefde is, is God! Dat ging nog een stap verder dan de toch ook al zo feestelijke geloofsbelijdenis: waar liefde woont, gebiedt de Heer zijn zegen. En we hebben het dan over bijbelse liefde, niet de eros die iets wil hebben, maar de agape die alles wil geven.

God is liefde. Dat blijft krasse taal hoe vaak we het ook gehoord hebben.

Zolang mensen hebben kunnen denken hebben ze gezocht naar de kern van hun bestaan, waarmee ze de zin van het leven, de zin van de geschiedenis, de sleutel tot de waarheid, de gerechtigheid en de vrede kunnen vinden. Wat houdt ons op de been? Wat motiveert ons leven?

“Orde” is zo’n begrip, de orde die de kosmos onderscheidt van de chaos, de orde die Plato brengt tot zijn ode aan de wetten, die Einstein doet spreken van de godsdienst van de wetenschappers en die Leo Vroman inspireert tot zijn gedichten aan Het Systeem;

De 19^e eeuw probeerde het met ‘de wil’ als datgene wat uiteindelijk ons denken en doen bepaalt; de wil tot macht, tot zeggenschap over onszelf en over onze omgeving, de wil tot overleven. In de vorige eeuw domineerde GE Moore de engelse filosofie met het begrip: intuïtie. Door die te vormen en te volgen konden wij leren om moreel acceptabel te leven. Godsdiensten concentreerden zich op de totale overgave aan God, de absolute gehoorzaamheid, de zelfverloochening.

Johannes – en Paulus in zijn eigen woorden – kiezen voor ander centraal begrip: de liefde. Niet alleen als het centrum van omgangsvormen, moraal en ethiek, maar als het oerbegrip van de werkelijkheid. De schepping, zo laten ze zien, is een liefdesdaad van God. Hij scheidt uit het niets, niet uit noodzaak of nieuwsgierigheid, niet om iets te bereiken of om zichzelf te verwerkelijken, maar om lief te kunnen hebben: also lief heeft God de wereld gehad... Een onopzegbaar verbond met de laatste schakel van zijn schepping is ervan de uitdrukking. De liefde, die God is, is het fundament van de orde in het heelal, het is die liefde die de wil kan sturen, die de gehoorzaamheid maakt tot dankbaarheid, die de intuïtie gestalte geeft, die de zoon des mensen herschept in de Zoon van God. Het voortbestaan van de aarde en haar vreemde wanordelijke bewoners is alleen bij benadering te begrijpen vanuit een liefde die verdraagt, die vernieuwt, die beschaamt en die appeleert. Dat is de kern van ons geloof: wij hebben vertrouwen in de liefde, wij zeggen nee tegen het toeval, ja tegen het leven. We zoeken achter de orde van de dingen en ontwaren de liefde. Wij geloven dat alleen als mensen hun denken en handelen laten bepalen door de behoeften van de Ander, door respect en zorg voor wie zwak is en de weg is kwijt geraakt duurzame vrede en gerechtigheid kan worden bereikt. Wij geloven wel in strengheid maar niet zo erg in lik-op-stuk, zero tolerance, vergelding en geweld; wij zijn toch meer van preventieve zorg, van overleg en van maatregelen die de oorzaak van onvrede en onrecht wegnemen. Wie het aandurft om te zeggen dat God liefde is, kan zich niet permitteren om maatregelen te verzinnen die daar haaks op

staan. Wij zijn van de liefde die wel teleurgesteld wordt maar niet overwonnen.

Over God kunnen we alleen in metaforen spreken. We gebruiken beelden als Vuur, Geest, Rechter, Vader en dat zijn geen van alle uitputtende maar wel mooie benaderende beelden. 'God is liefde' is daarvan de meest vergaande en dus ook de meest weersprokene. Laat me niet lachen, schreef Friedrich Nietzsche, als God liefde was, zou de wereld er wel anders uitzien! En C.S.Lewis antwoordde: Als God geen liefde was zou de wereld allang aan de eigen wanorde zijn ondergegaan.

Allemaal hoogdravende woorden, lang niet aan iedereen besteed maar wel onderdeel van een niet aflatende queste van de menselijke soort.

II

In dat nooit eindigende gesprek mengt zich ook Jezus van Nazaret op zijn eigen vaak wat rauwe manier.

God is een boer zegt hij, een wijnboer, niet een drs in de landbouwkuknde die met zijn computers een megabedrijf bestuurt, maar een echte ouderwetse boer, en wie wil weten wat Gods liefde is moet kijken naar de liefde van boeren voor hun land, hun vee en hun gewas. Daar komt geen lievigheid aan te pas. God is van de boerenliefde en niet van de bouquetreeks. En dus zijn er scherpe ploegscharen, snoeimessen, dorsvlegels en maaimachines in de buurt. Het rinkelt en snerpt en rommelt er. In de wijngaard des Heren, op de boerderij van God wordt opgebonden, gesneden, gekapt, ge-ent en weggegooid. En de boer werkt van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, omdat *hij niet laat varen het werk van zijn handen*. En het model produkt, het prijswinnend gewas, de ware wijnstok is waar der mooiste vruchten groeien, dat is zoon des mensen, de nieuwe Adam, de unieke zoon van God. *Het gaat de boer om de vruchten en het draait om de wijnstok*. Het gaat de boer om de vruchten (liefde, blijdschap, vrede, generositeit, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing, Gal 5.22) Er zijn geen vruchten zonder een levensvatbare verbinding tussen ranken wijnstok en zonder de voortdurende aandacht van de boer. Het gaat om de vruchten en de schepping wacht met reikhalzend verlangen dat die vruchten openbaar worden. Dat proces vraagt drievoudige liefde: die van de altijd waakzame boer, die van zijn geliefde wijnstok die levenssappen stuurt naar de ranken en die van de ranken die hun liefde voor de vruchten afhankelijk weten van hun optimale relatie tot de wijnstok....Dat soort liefde dus.

Al die liefde is hard werk om met Dostojevski te spreken. Wij zouden wellicht nog eerder van zorg spreken, van oplettendheid, van aandacht, misschien van offergezindheid. En dat is precies de samenstelling van de Coctail Agape, de liefdesdrank van het verbond.

Hard werk, die boerenliefde.

Vandaar ook het *liefdesgebod*: wie niet werkt zal ook niet eten, dat is oude boerenwijsheid. Wie niet liefheeft, die zal niet leven. Het gaat om hard werk dat geleerd kan en dus ook moet worden en dat ook niet zonder veel teleurstelling en veel vallen en opstaan tot vrucht komt. Vertel de boeren wat over teleurstellingen en mislukkingen, over mislukte oogsten, over slechte wijnjaren, over nachtvorst en overstromingen! Maar ook over trots en vreugde en ontroering als toch iedere keer weer dode stronken nieuwe blaadjes krijgen, als het zaad opschiet en vrucht draagt. Schud handen met een boer en weet hoe liefde aanvoelt: God's boeren handen zijn geen kantoorhandjes zoals veel van de onze. Hij heeft grote handen met eelt en met kloven. Daarmee wordt liefdevol maar ook stevig aangepakt. Er wordt heel

voorzichtig omgegaan met de kleine plantjes, met de zwakke gewassen, het geknakte riet krijgt nog nieuwe kansen, maar zachtzandig gaat het niet toe. Met esthetiek komen we niet veel verder in de spiritualiteit. Het is maar, gemeente en bruidspaar, dat u het weet.

En dan komt nog de apotheose. Tot nu toe gaat het allemaal ons begrip nog niet te boven. Dat de liefde de essentie van het leven is verbaast ons niet erg, gezien de gevolgen van onverschilligheid, wraak en geweld in onze relaties en onze sociale politiek. En dat liefde hard werk is dat wisten de meesten van ons al uit ervaring. Lievigheid en verliefdheid zijn mooie dingen voor de mensen maar zij kunnen het bestaan met al zijn tegenstrijdigheden niet dragen. Ook dat het God om de vruchten gaat en niet om luchtkastelen, helpt. Het beeld van de boerenliefde heeft iets stoers en het kan ons helpen om teleurstellingen en de noodzaak om moedig vol te houden een plaats te geven.

Maar hoe komt een mens van de Wester naar de boerderij? Van ons stadsbestaan naar de ruige liefde van het land?

Tegen wie *die* vraag stellen zegt Jezus: *Niet jullie hebben mij maar ik heb jullie gekozen* opdat jullie veel vrucht zouden dragen.

Dat is de apotheose!

Wie kiest blijkt gekozen. In de Ondergrondse in Londen staat een grote Heineken advertentie: wij zijn u niet gevolgd, wij wachten u op!

Zoiets.

Op het Franciscaner klooster in Assisi staat boven de deur: wie hier aan belt, is al verwacht.

Zoiets.

Martin Luther King zei tegen bange zwarten die niet durfden te gaan stemmen: jullie vinden de vrijheid niet omdat je niet durft te zoeken, maar wie op zoek gaat is al door de vrijheid gevonden.

Zoiets.

De weg van jullie naar mij, zegt Jezus, is eigenlijk de weg van mij naar jullie.

Dit is de apotheose: De weg van de mens naar God is allang door God gelopen in omgekeerde richting. 'Want niemand heeft grotere liefde dan wie Zijn leven inzet voor zijn vrienden.' Immers, wie zijn leven geeft voor zijn vrienden gaat hun weg voor hun.

Dat neemt alle zenuwachtige onzekerheid uit de relatie tussen God en ons. Het is voldoende dat wij erkennen op zoek te zijn en ons te concentreren op de vruchten van de Geest. Daar schuilt ons geluk, daar wordt het bewaard en iedere dag als nieuw uit de kelder gehaald.